

Läsanvisningar och förklarande kommentarer till etisk policy för KTH

KTH:s etiska policy sammanfattar de etiska värderingar och principer som ska vara gemensamma för alla som är verksamma vid KTH. Policyn och anvisningarna ska vara redskap för att ta ställning i de etiska frågor som uppkommer i verksamheten. De ska också vara en utgångspunkt och stimulans för fortsatt etisk diskussion både inom KTH och i samverkan med omgivningen.

Etiska frågor ska främst hanteras i den ordinarie verksamheten och en levande diskussion bör genomföras inom alla verksamheter och på samtliga nivåer. Studenterna ska löpande exponeras för/informeras om/diskutera kring etiska frågor då det ingår i utbildningsmålen i examensordningen.

Som statligt universitet och därmed svensk myndighet styrs och regleras KTH:s verksamhet genom lagar, regler och interna styrdokument. Den etiska policyn och detta dokument ska komplettera och tydliggöra de etiska aspekterna av dessa grundläggande dokument. För information om reglering och handläggning av specifika frågor/ärenden gäller KTH:s styrdokument.

Läsanvisningarna ska användas som förtydliganden av de olika styckena i den etiska policyn. Kursiverad inramad text är direkt tagen från policyn.

KTH:s värdegrund

KTH har en värdegrund baserad på demokrati, människors lika värde, mänskliga fri- och rättigheter samt en fri och öppen diskussion. Jämställdhet mellan kvinnor och män samt avståndstagande från alla former av diskriminering är både en kvalitetsfråga och en självklar del av KTH:s värdegrund. Jämställdhet och mångfald bland anställda och studerande är också en viktig resurs för KTH.

KTH:s verksamhet bygger på övertygelsen att utbildning och forskning kan och bör bidra till bättre levnadsbetingelser och till en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar samhällsutveckling. Som tekniskt universitet har KTH ett särskilt ansvar för att utveckla och förmedla kunskap som behövs för att främja en sådan hållbar utveckling. Verksamheten ska genomföras på ett sådant sätt att KTH:s resurser används effektivt utan att ge avkall på kvalitet och service.

Vetenskapens framsteg bygger på öppenhet och samverkan. KTH verkar för aktiv kunskapspridning, fritt informationsutbyte och nationellt såväl som internationellt samarbete.

KTH:s värdegrund är baserad på den gemensamma värdegrund som lagts fast för statsförvaltningen.¹ Den kan sammanfattas i sex grundläggande principer: demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet samt effektivitet och service. <http://www.vardegrundsdelegationen.se/publikationer/skriften-den-gemensamma-vardegrunden-fo-r-de-statsanstallda/>

¹ Allmänt om tjänsteansvar för anställda vid KTH:

<https://intra.kth.se/anstallning/anstallningsvillkor/att-vara-statligt-an/tjansteansvar-1.564852>

Allmänt om disciplinärenden för studenter: <https://intra.kth.se/utbildning/disciplinarenden/disciplinarenden-1.77902>

"Med effektivitet menas att de av statsmakterna fastlagda målen för verksamheten nås med rimlig resursinsats och inom givna ekonomiska och andra ramar. I begreppet måluppfyllelse ingår även ett kvalitetskrav."

"En framträdande plats i myndigheternas serviceskyldighet intar kravet på att ge information. ... Av förvaltningslagen framgår att myndigheterna ... ska lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen ska lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet."

Utbildningen ska genomföras med väl fungerande samordning mellan berörd personal för att lösa alla uppgifter inom utbildning och studieadministration, från ansökan till examen.

Alla verksamma vid KTH

Det åligger alla som är verksamma vid KTH att bemöta varandra med respekt oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, politisk övertygelse, social bakgrund, sexuell läggning, funktionsnedsättning och ålder.

Alla som är verksamma vid KTH ska, oavsett skillnader, kunna samverka och samarbeta professionellt på ett respektfullt sätt med tolerans för personliga och privata olikheter men med principen om likabehandling som grund.

Anmälan om diskriminering, trakasserier, sexuella trakasserier och kränkande särbehandling ska göras enligt KTH:s gällande riktlinje (se KTH:s styrdokument).

Det åligger alla som är verksamma vid KTH att som företrädare för KTH och som vetenskapliga experter uppträda sakligt, opartiskt och hederligt.

I egenskap av tjänsteman och vid myndighetsutövning ska den statliga värdegrunden vara vägledande, objektivitet råda och personliga åsikter och relationer ska lämnas utanför ärendehantering.

Inom vetenskaplig verksamhet är Vetenskapsrådets kodex för forskare vägledande, se <http://www.codex.vr.se/forskarensetik.shtml>.

I vissa sammanhang kan professor emeriti, personer arvoderade av KTH samt externa representanter i KTH:s organ uppträda eller uppfattas som företrädare för KTH. I dessa fall finns en särskild risk för otydlighet om vem vederbörande företräder. Kravet på tydlighet vad gäller om en person företräder KTH eller sig själv gäller samtliga verksamma inom KTH.

Det åligger alla som är verksamma vid KTH att medverka till KTH:s oväld och dess politiska och religiösa oberoende.

I begreppet oväld ingår aspekter som omutlighet, opartiskhet och rättvisa. Verksamhet som är partipolitiskt eller religiöst propagandistisk får inte bedrivas i KTH:s namn. KTH:s resurser ska användas för högskolans uppdrag.

Detta aktualiserar frågan om i vilken utsträckning man får använda sin tjänstetitel när man gör offentliga politiska utspel. I värdegrunden för statsanställda står det: "Den statsanställda har dock samma yttrande- och föreningsfrihet samt åsiktsfrihet som övriga medborgare, och således samma rätt

att offentligt uttrycka exempelvis sina åsikter om myndighetens verksamhet och om gällande lagstiftning. Det är av vikt för en vital debatt och utveckling att den statsanställda kan bidra med både faktaunderlag och synpunkter. Dessutom bör den kloke och omdömesgille statsanställda inte dra sig för att i vissa situationer offentliggöra missförhållanden."

Det är alltså en sak att använda sin tjänstetitel (som en del i presentationen av sig själv) i t.ex. en debattartikel och något helt annat att som en politisk intresseförening - även om den bildats av KTH-anställda - gå ut med KTH:s namn och logga i annonser och information. I det senare fallet kan det uppfattas som om verksamheten offentligt sanktioneras av KTH som myndighet och lärosäte, vilket kan vara vilseledande om så inte är fallet, särskilt om möten sker i KTH:s lokaler.

Enligt högskoleförordningen 1 kap 13 § är en högskola skyldig att låta en demokratiskt uppbyggd förening för studenter vid högskolan använda undervisningslokalerna vid en sammankomst som föreningen anordnar för sina medlemmar, om sammankomsten hålls för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk. Den som av föreningen har bjudits in för att medverka vid sammankomsten får inte vägras tillträde till möteslokalerna. Detta gäller dock inte om det är troligt att det vid sammankomsten kommer att uppstå någon allvarlig ordningsstörning eller inträffa någonting som strider mot lag.

Intressegrupper kan bedriva opinion för att påverka såväl KTH:s ledning som andra myndigheter och regeringen i olika frågor, men detta måste hållas isär från offentliga ställningstaganden som KTH och andra myndigheter gör.

Det åligger alla som är verksamma vid KTH att avstå från bisysslor som skadar förtroendet för KTH:s vetenskapliga kompetens och opartiskhet.

"KTH ser det som viktigt att medarbetarna har kontakter med samhälle och näringsliv. Det är positivt att anställda deltar i samhällsdebatten om vetenskap, utbildning och teknik samt dess roll i samhället.

Arbetet vid KTH ska bedrivas så att kontakter och samverkan med näringslivet och samhället i övrigt främjas. En sådan samverkan leder till ökade kunskaper om olika problemställningar inom företagen och om företagandets villkor samt inom samhället i övrigt. Erfarenhetsutbyte och nätverk med näringslivet är av värde både för utbildningen och för forskningen.

Lärare har en utökad rätt att utföra ämnesanknutna forsknings- och utvecklingsbisysslor s.k. FoU-bisysslor. Lärare har dock en informationsskyldighet mot arbetsgivaren när det gäller FoU-bisysslor." (citat från KTH:s styrdokument kring bisysslor).

Se vidare KTH:s styrdokument.

Det åligger alla som är verksamma vid KTH att hantera potentiellt känsliga personuppgifter med respekt för den personliga integriteten.

KTH hanterar personuppgifter i olika grad i såväl stöd- (administration) som kärnprocesser (utbildning och forskning). De övergripande bestämmelserna som reglerar vad KTH får och inte får göra med personuppgifter finns i PUL (personuppgiftslagen) (1998:204). PUL syftar till att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. Se i övrigt på KTH:s internwebb.

Det åligger alla som är verksamma vid KTH att inte använda av KTH tillhandahållen datorutrustning eller andra resurser för pornografiska, rasistiska eller andra otillbörliga ändamål.

KTH:s resurser ska användas för högskolans uppdrag. KTH:s regler för användning av datorresurser och datornät gäller såväl för medarbetare, studenter som externa användare. För att bli behörig att använda KTH:s dator-, nät- och systemresurser ska en ansvarsförbindelse skrivas under.

“För webbpublicering som görs med hjälp av datorer och datornät tillhandahållna av KTH ansvarar KTH. Detta gäller både resurser som ägs av KTH och sådana som på annat sätt disponeras av KTH, t.ex. genom hyresavtal. Webbpublicering med av KTH tillhandahållna resurser ska följa gällande lagar och förordningar, däribland personuppgiftslagen, SUNET:s etiska regler och policier samt riktlinjer och föreskrifter från KTH.” (KTH:s regler för spridning av information via www). Brott mot reglerna kan medföra avstängning från användning av KTH:s datorer, datasystem och nät.

Det åligger alla som är verksamma vid KTH att sträva efter en god arbetsmiljö och goda relationer mellan alla som arbetar och studerar på KTH.

I policyn avses en bred tolkning av arbetsmiljö och relationer. För mer detaljerade anvisningar, se KTH:s styrdokument, främst personalpolicy och tillhörande riktlinjer. Särskilt viktigt är detta för den som har en ledarskapsuppgift.

Alla med ledarskapsuppgift

Det åligger alla som har en ledarskapsuppgift inom KTH att utöva sitt ledarskap och chefskap med respekt för medarbetarna och insikt om deras beroendeställning.

Se personalpolicyn, riktlinje ledarskap. Åtgärder, särskilt vad gäller konflikthantering, måste ske med den enskildes integritet i åtanke. Alla som har en ledarskapsuppgift inom KTH har ett fortlöpande ansvar för att utveckla sitt ledarskap och medarbetarskap.

Det åligger alla som har en ledarskapsuppgift inom KTH att bidra till att beslut fattas på ett sätt som präglas av öppenhet, tydlighet, saklighet och medinflytande.

Beslut ska beredas och förankras med tydliga vägar för medinflytande. Beslut ska fattas på sakliga grunder, vilka ska sammanfattas i underlaget för beslutet. Fattade beslut ska meddelas berörda utan onödigt dröjsmål. Finns beslutsmall ska denna användas. Studenterna har rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

Utbildning vid KTH

All utbildning vid KTH ska präglas av ömsesidig respekt mellan studerande och lärare.

Detta innefattar till exempel ömsesidig respekt för varandras tid och roller. Utbildningen ska genomföras med höga krav både på lärarnas engagemang och på de studerandes arbetsinsats.

På studentwebben finns information om studenternas rättigheter och skyldigheter. Detta är viktigt att känna till för både studenter och lärare.

All utbildning vid KTH ska genomföras utan tolerans för jäv, plagiat, fusk, otillbörlig påverkan och andra oegentligheter.

Respekten för den kunskap och kompetens som studenterna ska tillgodogöra sig under studierna ska präglade såväl studentens förhållande till studierna som lärarens förhållande till examinationen. All examination ska verksamt bidra till lärande samt på ett rättvist och rättssäkert sätt mäta hur lärandemålen uppfylls. Lärare har ansvar för att informera sig om jävsregler i utbildningssammanhang och arbeta aktivt med att förebygga jäv.

Uppstår misstanke om plagiering eller annat fusk inom utbildningen ska detta anmälas. Rektor/disciplinnämnden beslutar om eventuella disciplinära åtgärder.

Riktlinje för hantering av plagiering inom KTH:s utbildning samt information om jäv finns i KTH:s styrdokument.

All utbildning vid KTH ska utformas så att de studerande efter genomgången utbildning kan använda grundläggande etiska begrepp på problem och möjligheter inom det egna utbildningsområdet.

En utbildning vid KTH ska ge en god grund för ett genomtänkt etiskt förhållningssätt i den framtida yrkesutövningen, varför etiska frågeställningar ska inkluderas i alla delar där det är relevant. I Högskoleförordningen, bilaga 2 – Examensordning, punkt 4, under rubrik värderingsförmåga och förhållningssätt finns lärandemål för samtliga examina angående studenters förmåga till etiskt tänkande och bedömningar.

Utbildning på forskarnivå

Utbildning på forskarnivå vid KTH ska dessutom genomföras med insikt om de särskilda krav på handledarna som följer av doktorandens beroendeställning.

Vetenskapsrådets rapport "God forskningssed" (2011:1) säger om handledaruppgiften: "Det finns många sätt att utöva ett gott handledarskap. Den som utses att vara handledare har ett ansvar för att skapa förutsättningar för att doktoranden ska få utveckla kompetens och kunskaper. Den goda handledaren bör i diskussioner och undervisning och genom sitt eget exempel överföra kunskaper, färdigheter och erfarenheter till doktoranden och vägleda henne eller honom i forskningsarbetet." (sid 98).

På grund av doktorandens beroendeställning åligger det handledaren att ta ansvar för den professionella relationen till doktoranden. En doktorand får inte bli ålagd arbetsuppgifter som inte är relevanta för forskarutbildningen. Handledaren får inte använda sin maktställning på så sätt att doktorandens integritet inkräktas. Om relationen mellan handledare och doktorand utvecklas privat så att en jävssituation uppstår är det handledarens ansvar att rapportera detta till överordnad så att doktoranden kan få en ny handledare.

Utbildning på forskarnivå vid KTH ska dessutom leda till att doktoranden efter genomgången utbildning agerar forskningsetiskt, särskilt i de avseenden som är relevanta för det egna forskningsområdet.

Forskarutbildningen vid KTH ska ge en god grund för ett genomtänkt forskningsetiskt förhållningssätt i den framtida yrkesutövningen, varför forskningsetiska frågeställningar ska genomsyra utbildningen. Examensordningen säger "visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar". I Vetenskapsrådets rapport God forskningssed står det också att det är handledaren som är ansvarig för att de tillstånd som kan krävas finns på plats och att projektet uppfyller de etiska krav som ställs på den aktuella forskningen. Handledaren ansvarar även för att t.ex. försök på människor avbryts om det behövs för att skydda försökspersonerna. Det är viktigt att handledaren föregår med gott exempel och tar ansvar för doktorandens utbildning även i etiskt avseende.

Forskning

Forskning vid KTH ska publiceras och redovisas på sådant sätt att kollegors insatser erkänns i förhållande till deras vetenskapliga bidrag.

Forskning vid KTH ska hålla hög kvalitet och syfta till tekniska och vetenskapliga framsteg samt till internationell publicering. Medförfattarskap ska grundas på vetenskapliga bidrag, inte på insatser av administrativt eller ekonomiskt slag. Medförfattarskap innebär medansvar för det publicerade, se Vancouverreglerna - International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE), Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals, <http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-author-and-contributors.html>.

Se även Vetenskapsrådets rapport God forskningssed, s. 94, CODEX - samlingen av regler och riktlinjer för forskning <http://www.codex.uu.se/> och Council of Science Editors (CSE) Recommendations for Group-Author Articles in Scientific Journals and Bibliometric Databases. Även Committee on Publication Ethics, COPE, har tagit fram riktlinjer kring forskningspublicering.

Forskning vid KTH ska genomföras utan tolerans för plagiat, forskningsfusk, otillbörlig påverkan och andra oegentligheter.

Plagiat och forskningsfusk innefattas i begreppet vetenskaplig oredlighet, se Vetenskapsrådets rapport God forskningssed, sid 106: "Den definition av vetenskaplig oredlighet som har tillämpats inom Vetenskapsrådets expertgrupp för utredning av misstänkt vetenskaplig oredlighet har formulerats av docent Birgitta Forsman (2007). Den svarar väl mot språkbruket i vetenskapssamhället. Den lyder: "Vetenskaplig oredlighet innebär handlingar eller underlåtelser i samband med forskning vilka - medvetet eller av oaktsamhet - leder till falska eller förvrängda resultat eller ger vilseledande uppgifter om en persons insats i forskningen.' [...] Genom formuleringen 'medvetet eller av oaktsamhet' kommer definitionen inte bara att omfatta fusk, fabricering av data eller plagiat, dvs. sådant som vi uppfattar som förbundet med en avsikt att bedra. Också sådant som t.ex. upprepat slarv och oaktsamhet, där forskaren direkt har kunnat inse att forskningsresultaten blir förvrängda eller den egna insatsen felaktigt beskrivs, faller under definitionen."

Exempel på andra oegentligheter är oredlighet mot bidragsgivare, överdrifter om egna meriter vid ansökningar, dubbelpublicering som inte tydligt redovisas för läsaren, sexuella trakasserier, förtal av kolleger, sabotage av kollegers arbete.

Vetenskapsrådet skriver om förebyggande arbete, sid. 112: "Att arbeta för att skapa en god forskningsmiljö, en miljö som utmärks av en kultur som inte tolererar vetenskaplig oredlighet och som värnar om korrekt praxis. Såväl den enskilda forskaren som institutions- och fakultetsledningarna kan

bidra till att åstadkomma sådana miljöer." Vetenskapsrådet nämner: "återkommande diskussioner och information vid en institution är ett sätt att skapa och underhålla en god forskareetik. Handledarens insatser kan för doktorandens del kompletteras med kurser i forsknings- och forskareetik, där frågor om vetenskaplig oredlighet i dess olika former är ett inslag. Redan i grundutbildningen bör åtminstone frågor om plagiat tas upp."

Det är viktigt att forskarkollegorna tydligt tar avstånd från oredlighet. "En miljö där forskarnas verksamhet normalt är öppen, så att varje forskare vet vad kollegorna sysslar med, hur deras arbete fortskrider, hur deras texter under arbete ser ut o.s.v. erbjuder mindre möjligheter till oredlighet än en miljö där alla arbetar isolerat och utan utbyte av idéer eller texter."

Uppstår misstanke om vetenskaplig oredlighet ska detta anmälas (se handlägningsordning). Skolchef, avdelningschef och fakultetsrådet/dekanus har anmälningsskyldighet. Rektor beslutar i ärenden om misstanke om vetenskaplig oredlighet och kan överlämna ärende till KTH:s råd för utredning av ärenden om misstänkt vetenskaplig oredlighet för yttrande. Under pågående utredning kan lärosätet även hämta in ett yttrande från expertgruppen för oredlighet i forskning hos Centrala etikprövningsnämnden (HF 1 kap 16 §).

Forskning vid KTH ska reflektera över forskningsresultatens sociala och miljömässiga konsekvenser, och bedrivs på ett ansvarsfullt sätt i förhållande till dessa.

Forskningen ska systematiskt och kritiskt söka ny kunskap, både sådan kunskap som syftar till att öka vår förståelse av världen och sådan kunskap som har relevans för teknikutvecklingen och den allmänna samhällsutvecklingen. Forskningen ska ske under former där forskarna så långt det är möjligt tar ansvar för forskningsresultatens sociala och miljömässiga konsekvenser, och för att forskningen medverkar till en hållbar utveckling. Forskaren behöver beakta att forskningen skulle kunna användas på flera sätt ("dual-use technology").

Förslag till samarbeten, såväl nationella som internationella, ska regelmässigt prövas mot KTH:s värdegrund och policyer innan samarbetet inleds.

Forskning vid KTH ska ske med respekt för den enskildes autonomi och personliga integritet.

Forskning på levande personer, forskning på avlidna och på biologiskt material från människor samt forskning som innebär hantering av känsliga personuppgifter ska genomgå särskild prövning enligt etikprövningslagen. Det ska finnas ett moraliskt förhållningssätt kring personer som ingår i forskning, personerna ska vara väl medvetna om vad de ger samtycke till och ska inte utsättas för onödigt lidande. De etiska kraven vid studentarbeten ska inte ställas lägre än vid prövningspliktig forskning.

Grundläggande bestämmelser finns i lagen om etikprövning av forskning som avser människor (2003:460) samt personuppgiftslagen (1998:204). Se vidare: <http://www.epn.se>. Se även KTH:s styrdokument kring behandling av personuppgifter.

Forskning vid KTH ska uppfylla högt ställda krav om att förskona djur från onödigt lidande.

Det är förbjudet att genomföra djurförsök som inte har godkänts i förväg av en försöksdjursetisk nämnd.

Grundläggande bestämmelser om försöksdjur finns i djurskyddslagen (1988:534) och djurskyddsförordningen (1988:539). Se vidare: <http://www.jordbruksverket.se/>.

Samverkan

KTH:s samverkan med omgivningen ska präglas av saklighet och integritet.

KTH:s samverkan ska rikta sig till samhället i sin helhet, vilket innefattar näringslivet, offentlig förvaltning, organisationer, lärosäten och enskilda. Samverkan ska ske i olika former, däribland samarbete inom forskning, teknikutveckling, undervisning, kultur och bildning. Förslag till samarbeten, såväl nationella som internationella, ska regelmässigt prövas mot KTH:s värdegrund och policyer innan samarbetet inleds.

KTH:s samverkan med omgivningen ska ske på sådant sätt att varken utbildningens eller forskningens integritet äventyras.

Bindningar till kommersiella och andra intressen som kan orsaka intresse- eller trovärdighetskonflikt ska inte bara redovisas öppet utan noggrant granskas och värderas innan samarbeten etableras, så att etiska fallgropar kan undvikas. Detta gäller även då företag och organisationer bjuds in i utbildningssammanhang. Innan examensarbete inleds bör ett avtal ingås så att resultaten av arbetet kan publiceras och examineras. Särskilt viktigt är de etiska aspekterna inklusive rättighetsfrågor när forskningsresultat kommersialiseras inom eget bolag.

Se även KTH:s styrdokument kring intellektuella tillgångar skapade vid KTH.

KTH:s samverkan med omgivningen ska främja demokrati och fritt informationsutbyte.

Det är angeläget att anställda vid KTH bidrar till kunskapsspridning till exempel genom expertrådgivning och populärvetenskapligt författande. KTH ser också positivt på att anställda och studerande tar aktiv del i samhällsdebatten. Öppenheten mot allmänhet och medier bör ses som en del i basverksamheten - samverkan - och inte kategoriseras som marknadsföring.

Det är förbjudet enligt lag att försöka fastställa identiteten på läckor/visselblåsare som kontaktat journalister (meddelarskydd). Se vidare Lag (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden.

KTH:s samverkan med omgivningen ska ske i samarbeten där alla studerande och forskare har rimliga villkor och ingen utsätts för diskriminering.

KTH ska endast medverka i internationella samarbeten som bidrar till utveckling och till ett öppet informationsutbyte, inte till att legitimera förtryck och diskriminering.

Innan ett eventuellt samarbete startar ska etiska överväganden tas i beaktande. Även pågående samarbeten ska återkommande utvärderas från ett etiskt perspektiv.